

GAZDA JÓZSEF

*Köllő Margit**A megvallatott mű*

A KORRÓL A KORHOZ

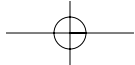

művészet ősi hivatása: kifejezni a kort. „Üzenni” az embereknek. Az ember, „az istenteremtő csodaszellem”, az „utód az Isten örökén” a művészet nyelvén válaszol a kor kihívásaira, festi meg a Kor Arcát. Aki ezt nem teszi, még ha van rajzkészsége, komponálóképessége, színérzéke-érzékenysége, akkor is csak mester, mesterember, de nem művész. Bonyolítja a „helyzetet” a jelen kor, mely akár mint kommunizmus, akár mint tőkeközpontú „multik” uralta világ fojtogatja az Embert, fojtogatja a civilizációt, ki akarja törölni a Véleményt, a Gondolkodást, mert tucatemberre, végrehajtó gépezetre, fogyasztói társadalomra van szüksége, s ezért „a művészettől” is mást vár. Véleménynélküliséget, kilúgozottságot vagy legjobb esetben „l’art pour l’art”-t. Mondhatjuk így is: olyan művészetet vár és jutalmaz, mely semmit nem mond. S ez az Erő irányít is. Irányít a mindenre rátelepedő szellemiségével, a tévé, a filmipar, a kommunikációs csatornák megszállásával, birtokbavételével. Ízlést – a semmitmondást első helyre tevő ízlést – alakít. Irányzatokat gerjeszt a problémátlanság elvárásával és trónusra emelésével. A semmitmondás hangos dicséretével. A lelkek kilúgozásával, az érzéketlenség magasztalásával. Azt értékeli, ami extrém, különleges és hangos. S nem azt, ami láttat, mérlegeltet, nem azt, aki az egyetemes erők előtti alázattal, a kor szorításában „zengi, sikoltja / verődve földön és égbolton, hogy...” baj van, nagy baj.

A „kor” arca – már Kaffka óta tudatosíthattuk – átláthatatlan. Az erőnek, mellyel szembenállsz, nincsen arca, nincs egyénisége. Nem látható, nem tapintható, csak érzed, tudod, hogy van, de személytelen és úgy embertelen, hogy sokszor pont az emberit játssza, mímeli... És ezen a „vak világon”, kétarcú világon, könnyörtelen és nem könnyörületes világon belül a mi helyzetünk nem tucathelyzet...

Köllő Margit egy leigázott nemzetrész tagja, mely 90 év óta „tiporja a porondot”. Egy nemzetrész tagja, melytől elvették a hazáját, földjét, belegázoltak emberi arcába, emberi méltóságába. Orv- vagy nyílt támadás folyik megállás nélkül, folyamatosan a kultúrája, a nyelve, a nemzeti méltósága ellen. Ő a „betolakodó” itt ősei földjén, ő a „jövevény”, ő a kilökött, kitaszított, eltaszított a „jogok asztalától”, ő a megtűrt. Ő, akinek van nemzeti karaktere, saját kultúrmúltjában gyökerző nyelve, arculata, kifejezése.

Vagy „másik oldalról” nézve. Oly korban él ő a földön, „mikor az ember úgy elaljasult, hogy önként, kéjjel öl, nem csak parancsra”. Beszéltünk már a Nagy Erőről, mely egyformán nehezedik ránk, magyarokra, románokra, mindenkire, aki Ember, aki a keresztény civilizáció örökségét vallja, aki Krisztus szavait, Mi atyánkját duru-

zsolja reggel és este. Aki megőrizte emberi méltóságát, és nem állt be a hason csúszók alamiznaleső hadába. Aki nem bólogat a „mennyei manna” irányában.

Tehát a kor – innen nézve is, onnan nézve is – adva van. A kor, amelyet ki kell fejezni. Amelynek arcát meg kell rajzolni, vagy mondjuk úgy: a művészt belső erők mozgatják, feszegetik, lökik, taszítják, hogy érezze: ezt ki nem mondani nem lehet. „Mert aki kimondja, az félig fel is oldja a kint.”

Köllő Margit egész művészi arculata, művészi nyelve ennek a kornak a szüleménye. Benne él a korban. A művészeti korban is. Megkerülni, kikerülni azt, ami a művészetben a XX. században történt, nem lehet. De ehhez nem szándék, nem elszántság kell, ez benne leng a levegőben, a vérereinkben, az igazi alkotó egész idegrendszerében.

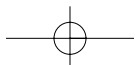
„A XX. század emberének ebben a korban, amelyikben én élek, az önmagunk kifejezése csak a kor nyelvén lehetséges. Tehát nyilván, hogy a munkáknak olyannak kell lenniük, amiket a XX. század végén, a századfordulón és csak akkor készíthetünk. Hiába, hogy akár rajzban, akár textíliában több ezer éves technikákat használ föl az ember, de az, amit rátesz, és ahogyan kifejezi magát, abban tükröződnie kell annak, hogy Einstein után vagyunk. Hogy részecskeelmélet, hogy atomfizika, hogy egyáltalán ez a kor, amelyben élünk, mindez pozitív és negatív tulajdonságával. Ezt nem lehet ugyanúgy csinálni, mint századokkal ezelőtt. És mégis tulajdonképpen ugyanazt csinálod, mert az örök emberi értékek azok nem változnak. De a módozat! S szerintem a művészetben ma a hogyan a nagyon fontos dolog. Mert az élet az több ezer év óta élet, és az érzések is úgy nagyjából. De a hogyan a fontos szerintem. S akkor én azt gondolom, hogy magamat akarom kifejezni. De saját magamat is csak úgy tudom kifejezni, ha minden tapasztalatomat belesűríttem ebbe a kifejezésbe. Hát nyilván, hogy egy olyan embernek a tapasztalata, aki a hordozható telefonok, a számítógépek világában él, nem ugyanaz a tapasztalat, mint az azelőtti.”²¹

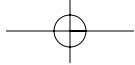
Ebből a szempontból megközelítve elmondhatjuk, hogy Köllő Margit művészete korszerű. Tud mindenről, ami ebben a rohanó, száguldó világban, illetve annak művészetében történt. Nevekké „jelezve” tud Braque-ról és Picassóról, tud Calderről és Miróról vagy Chagallról, Munchról, Paul Kleeról vagy Mondrianról. Benne munkálnak azok az erők, melyek a múlt század eme – vagy fel nem sorolt – nagyjait hajtották, bennük is ott lüktettek. Mondjam úgy: ugyanúgy terhelt ő is a kor nyomásaitól, zaklatottságaitól. Ezeknek a függvényében – tehát nem az ő példájukra, hanem ugyanazoknak az erőknek a nyomására alakult ki nyelve, látásmódja, szemléletmódja. Sűrűn telerajzolt felületeiben, foltjaiban, tévelygő, ide-oda kapaszkodó vagy az egészről kilógó, kitevedő vonalnyalábjaiban benne a kor nyugtalansága. És benne a művek egészében. Melyekkel – mondjuk ki már most: Szól, Beszél, Üzen. Üzen a korról a kornak. Üzen annak a közösségnek, melybe beletartozik, melynek a sorsát éli.

A GRAFIKUS

Bár textil szakot végzett a Ion Andreescu főiskolán, legsűrűbben a fehér lappal került, kerülhetett közvetlen kontaktusba.

„Mindig, egész életemben nagyon nagyon szerettem rajzolni.”

Nem sajátította el a grafika rafinált technikáit, teljes kifejező eszköztárát, technikai apparátusát, és mert nem tudta, nem ismerte meg azokat, vagy nem azok megismerése töltötte ki a mesterséggel való megismerkedés napjait, éveit. Úgy érezte, a „mindenséggel mérheti magát” ott, egyedül, magányosságában – az alkotó amúgyis mindig egyedül van, bárki is legyen az –, ott, a fehér lap előtt, kezében legtöbbször az árva ceruzával, máskor szénrúddal vagy tustollal, még ritkábban pasztellkrétával vagy vízessé oldható fekete vagy színes tussal, annak a kifejezésére, ami benne van, amivel telített, ami benne lüktet, arra „ez is elég”. Vagy majdnem ennyi is elég. Ezek váltak eszközeivé, barátaivá, lelke részeivé. Ezekkel teremtette meg sajátos és egyedi jellegű rajztechnikáját, ezekkel alkotta meg rajzolt lapjait, melyek nála nem segédeszközök (hányan vannak, akiknél a rajz csak jegyzetelő eszköz, csak segítség a mű megteremtéséhez), hanem a cél megvalósítását jelentik. Ezek a rajzok alkotják az életmű egy jelentős részét...

Amikor kikerültem Brassóba, és egy fél szobát tudtam bérelni, akkor azt mondtam, nekem a művészettel valamilyen kapcsolatot kell tartani, mert ha nem, végem van. És akkor a fél szobám fél íróasztalán, mert a másik fele az íróasztalnak – természetesen képletesen – a másik társamé volt, rajzolni kezdtem. Mert tudsz nem művészkedni egy fél esztendeig... De egy fél esztendő után annyira elveszítéd magadat, hogy kénytelen vagy valami lehetőséget teremteni a művészettel való kontaktusra, mert hanem kicsúszik a talaj alólad. Van egy ilyesmi, hogy saját magad, az egyensúlyod, a gondolataid letisztultsága a művészet segítségével is megvalósítható.

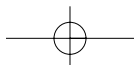
Vagy – ha olyan az alkatod – csak azzal! Csak abban lelheted meg önmagadat.

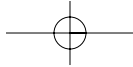
Már viszonylag korán, indulásakor, első kiállításon való jelentkezésekor meglátják brassói – főleg román – kritikussai vonalainak gazdagságát, szépségét, kifejező erejét.

Köllő Margit grafikáiban megtalálhatjuk a vonalvezetés árnyaltságát, a rajzi eleganciát és minden kétséget kizáróan a képzelő erőnek egy olyan rendszerét, amely a verbális kultúrára, az olvasott szóra (is) fogékony. A felületek bekarcolt jelekkel telnek meg, amelyek ugyanakkor kecsesek, és nyitott kompozíciós mezőt képeznek mind a művész, mind a néző számára – írja Anca Pop Sandulescu.²

Mihai Nadin is ráérez ugyanerre. Arra, hogy belső hév fűti, „a vonalainak van egy vibrációja, az alap él...” S hogy „grafikájának valós élete, dinamikája van”.³

Milyen is hát – a Köllő Margit-i vonal? Indulásként tárgyhoz, tárgyakhoz kötött. Fákat, madarakat vagy azok részeit, fatörzset, ágakat, madártestet, tollakat, szárnyat rajzol. De: valahogy mindig summázva, tömörítve, sohasem naturálishan. Tehát már induláskor, szinte első munkáin nem a „lerajzolás” a fő célja, hanem a megjelenítés. És a megjelenítéssel a csoda megtétele, kimozdítva a tárgyat a maga valóságából, önmaga szimbólumává tenni, és ezzel a szimbolizálással átvitt értelmet kifejezni. Érdekes, sohasem rajzol dús lombú fákat. Azok őt nem érdeklik. Nem érdeklik, mert az a valóság, melynek megjelenítésére vállalkozik, nem „dús”, hanem épp annak az ellenkezője: sivár. De ebben a sivárságban nem valami panasza van, Köllő Margit nem siránkozik vele, hanem sok-sok érzékenységgel, szinte-szinte szeretettel vetíti ezekre a fákra vagy ezekbe a fákba a mi világunk képét.

Van úgy, hogy dinamikával, erővel (*Fuvallat*), de úgy is van, hogy halk, szinte törékeny egyszerűséggel (*Csend*). És a vonal sohasem marad „lejegyzésen belül”, ki is lép a tárgyból, azt körülöleli, vagy annak a hangulatát felfokozza, esetleg megszelídíti, szinte-szinte mint a simogatás, s melegséggel tölti meg.

Másik kapaszkodója, örök „tárgya”, témája a madár. A madár mint a „szabadság madara”. A madár, mely megbúvik a csupa traverzvilágban, az oszlopok, betonlapok s a betonlapokból kikandikáló vaskörmök – mint valami felnyársalni akaró erők – szomszédságában rejtőzködő fészkeben (*A békéért*). Vagy mely szárnyal, repül vagy repülne. De mely szét is esik, mely sérül, melynek tisztasága, szépsége bemocskolódik (*A madár balladája* sorozat), s tolltengerként veszíti vagy veszítheti el önmaga minőségét. Az egykor szárnyaló madár szárnya csak sivár – tollseprűvé silányult – szárny lesz (*Szárny*), tolla csak toll lesz, melyet lengő vonalak idéznek, már mint motívumot (*A fogvatartott*).⁴ Valahol vagy valahonnan innen indulnak el, „tévednek el” a Köllő Margit-i vonalak, kelnek terhelten, gondterhelten életre, valamiféle új, önálló létre. Mert valahol tragédia is van e kiszakadás mögött (*Felrobbant madár*), viszik ezt a tragédiát, ezt a gondterheltséget a vonalak, vonalnyalábok, vonalkötegek is, viszik a tragédiát, de viszik a sírást is, a tragédia miatt érzett fájdalmat is, és viszik a szeretetet is. A madárral vagy a madár mögött, attól függetlenül is, mint a lélek szépségét, örömét, viszik az ember szeretetét, a Világ Szeretetét is.

Az érzelmei egy állandó és őszinte örömallapot generálnak a létezés eseményei előtt, transzformálva egy mesészerű világba...⁵

„Rajzolok. És akkor a ceruzát ilyen tónusban tartom. Csak épp hogy megsimítom vele a papírt”.

Igen. „Megsimítom”, „megsimogatom” vele a papírt.

A vonalak foltokká állnak össze. A művész ceruzája sűrűn karcolja a papírt, úgy sátiroz, hogy a sátirozás mögött vagy a sátirozásban, a fekete vagy szürke foltokban is mindig ott a vonal, ott vannak a vonalak mint szövevények. És – ez is sajátosság, Köllő Margit-i sajátosság – ezekből a foltokból mindig ki-kitéved, ki-kisompolyog egy-egy eltévedt vagy épp kitekintő vonal, vonalköteg, néha szálkázottan, csak úgy, mint megállíthatatlan lendület vagy kitörés, erő, mely révén kitágul, kilép önmagából a folt is, s jelzi a vonal határtalan hatalmát, kifejező erejét.

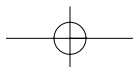
„A hajlított vonalak játéka, a visszafogott színek melegsége, a tömegek eloszlása a felületen a képrendszer élő zeneiségét alakítják ki (Ünnep I, Ünnep II).⁶

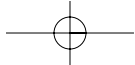
„A kifejezés erőteljes (intensa), mintha megélt...”⁷

„Művészi megoldásuk lírikus hajlamú, de mélyen gondolkodó alkatra utal.”⁸

Itt a játék, az improvizáció is a lényeglátás következménye. A játékkal megdallamosíthatja, meglebegtetheti az egyébként súlyos, akár gondterhelt vonalakat, illetve azok egyikét-másikát, még jobban kifejezve, illetve ütköztetve ezzel a kettőséget.

„A rajznál játszatsz! S úgy játszasz a vonallal, ahogy neked jólesik. A rajzolásnál is azokat a felületeket szeretem, amelyeket úgy lehet kitörülni, hogy nem fárasztod el vele a lapot. Hogy negatívban is s pozitívban is lehessen beledolgozni a munkába. Ez a ki-bejárás egy nagyon fontos dolog addig, ameddig a kompozíció össze nem áll.”

Arra is van gondja a komponáló művésznak, hogy minduntalan be-bejártssza a szerkesztett világot, a geometrikus világot, a kor elemeit, sokszor csak mint háttérret, mint valóságjelt, mely előtt vagy mely mellett zúg, zakatol, lüktet az élet. A „szerves világ” hideg, rideg, mondhatni kegyetlen vak és könyörtelen (*Vak erők*) arcát. Mint ellenpontot, saját melegségei ellenpontját. Mint a megpróbáltatott ember, világ Érző Arcát.

„...fészkek és madárszárnyalás, finom arabeszkok jelentik a fészekrakó idő örömet. Köllő Margit megjeleníti mindezt a világot egy spontán, könnyed és energikus rajzban, átlelkedítve minden forgácsot... sajátos atmoszférát teremtve.”⁹

És – ismételjük el nem tudom hányadszor – így fejez ki egy kort! Az ő korát. Mely olyan, amilyen, de az övé. Olyan, amilyen, de a miénk. Melyben úgy kell élnünk, hogy sohase adjuk fel a reményt, hogy a lelkünkhöz idomíthatjuk azt. Igazmondással, az Igaz kimondásával, az atmoszféra, a lelki atmoszféra felmelegítésével.

A TEXTILES

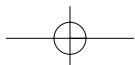
Rajzolni, komponálni, aztán szőni a főiskolán, az „iskola padjaiban” tanult. S mégis: egy ideig vágy volt, vággyá vált Köllő Margit számára a textil. Akkor, azokban az években elérhetetlen vágy, megvalósíthatatlan szándék. Nem tették lehetővé életkörülményei. S amikor végre szőhetett újra, már mint kész rajzos, rajzművész állt az osztóváta mellé. Nem érzett ellentétet a két kifejezési forma között. Művészet ez is és az is. A célja ennek is és annak is ugyanaz volt. S a „cselekvés” is ugyanaz. Alkotni, kivetíteni azt, ami belülről motoszkált benne. Hogy meg kell küzdenie, talán jobban, mint a rajzok megalkotásánál az anyaggal?

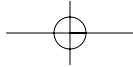
„Az biztos, hogy meg kell harcolni az anyaggal, hogy kijöjjön belőle a szellem. Az biztos, hogy harcolni kell, de ez egy olyan harc, küzdelem, amely elégtételt hoz maga után.”

Mint minden alkotómunka, tevékenység. Vagy még tágíthatunk: mint minden munka, mely az eredményében teszi szemlélhetővé, mérhetővé önmagát.

„A rajzok azok sokkal dinamikusabbak, mint a textilek. A textilnek van valamilyen stabilitásra, nagyobb harmóniára való törekvése. A rajzokban az esetlegesség jobban bejöhethet, mint a textilben. A textilt jobban át kell gondolni.”

S hogy első szőnyegei is nagymértékben rajzosak lettek? Sőt: volt, hogy rajzát vitte át textilbe – nem látott ebben semmi furcsát. Rajzait is megkomponálta, s szőnyegei – „szabadrajzúak” lévén azok is – a technikáját is úgy választotta meg, hogy ne kösse a szövészet valamilyen „szabályrendje” –, könnyűszerrel át tudta vinni a rajzot a gyapjába. Az anyag, a más anyag átvette az önmagáért beszél funkciót. A felvetőszálakat lazán kezelte, munkái így sajátos felületrezgést, sajátos atmoszférát kaptak. És megszólalt rajtuk, bennük az anyag is a maga természetével, a maga szépségével. A *Fordított ritmuson*, ezen az egyhangú, szürke szőnyegen, melynek a „témája” egymás mellett felsorakoztatva öt fordított nézetű fa, vagy így is mondhatjuk: a rajzairól ismert fa, nemcsak a „képet”, illetve a ritmikus sorba helyezett faábrázolatokat beszélgeti, hanem beszélgeti az anyagot, a szürke felvetőszálakat is, melyet legalább a képek nagyságában – fent és lent, a beszótt részek fölött és alatt beszövetlenül hagy, s így lesz

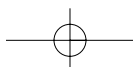

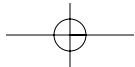

az is a kompozíció, a művészi hatás része, részese. Érdekes, a színek sem vonzották a kezdeti időkben, a naturszürkék és naturfehérek birodalmában jól el tudott igazodni. És a motívumai is ugyanazok voltak, különösen ama „kezdeti” munkákon. Legfőbb kifejezője a fa volt, fák a térben, a fehérben, csupasz fa-„jelek”, több irányból kibontott ritmus – a fák ritmusa az ágak ritmusa, az egymás fölött elhelyezkedő vízszintes sávok ritmusa, melyekbe egy-egy kevés színt is belop, a függőlegesen előkandikáló felvetőszálak ritmusa, s a velük kifejezett összhatás, melyet így is megközelíthetünk: a kevés gazdagsága, vagy a kevéssel sokat mondás költészete. Szokatlan kompozíciókra is vállalkozik, a szőnyeg nagy síkján belül egy adott sávban – mint kis kazettákat – össze nem szövésel választ el kisebb képsíkokat. Így az egy egészen belüli öt kompozíció, öt kép (a központi „nagy” és a felső sávban elhelyezett négy kis képsík) egysége maga a mű (*Fák*). Ez az osztottság visszatérő jellegzetesség, kompozíciós forma nála (a *Hiposztázison* is). És visszatér a szőnyegeken a madár, illetve a lengő vonalakká szétesett madár motívuma is. *Fészek* fent a magasban, gólyafészek benne a szövött térben, a szőnyeg sávozott felületén. A lengő vonalak szinte önálló életre kelnek, hol szétszórta, hol összesűrűsödve – külön formaelemekké összeállva. A színek itt is szürkébe hajolnak, egyszerre váltják ki a sivárba belelopott melegség érzését, a kietlenben rejtőzködő, meghúzódó élet melegségét. Mert a fészek itt is a kitaszítottság, a rejtőzködés, a vak világ rendje „mögötti” elrejtőzködés érzetét váltja ki, s így a munkában benne lüktet a kor, benne valami fájó szorítás, szorító szépség.

Ettől a kezdő periódustól, annak szikárságától egy bizonyos fajta gazdagodás az út. Színekben gazdagodik, erőteljesebbé, intenzívebbé válnak a munkák, ám formában az absztrakció felé távolodik. Már nincsenek fák, fészek sincs, madár sincs, sík, geometrikus formák vannak, belsőleg megbontva, egy-egy vonalnyalábbal átszöve, megmozdítva a felületet (*Foszladó repülőszőnyeg I, II, V., Törekeny egyensúly*). Oly nemesen egyszerű itt minden, csak nézed, nézed, mi az, ami megszólal benned. Ami éltetni kezdi a munkát, ami kilép a munkából. Mint rezdülés, mint kiáramlás, mint „korabsztrakció”, mint sűrített világkép.

A textiles pálya legnagyobb mérhető sikere a *Valahol benne* című háromsávós, háromrészes kompozíció. A felső és középső sáv „olvasható”. Fent – külön mezőbe szöve – egy agy, az „én” vagy a kollektív én, a lélek materializált megfogalmazása. A középmezőben – ugyancsak jól elkülönítve, behelyezve, szintén „olvashatóan” a Kárpát-medence a magyarság elhelyezkedésével. Egy nagy fehér folt (tömb) balra, egy kisebb – a Székelyföldet idéző – jobbra. S a kettő között, illetve az előbbi körül a szórványok apró fehér foltjai. Majd lent sávozott rész, mintegy kompozíciózáró, melyet átszel az azon vízszintesen átívelő alig észrevehető piros fehér zöld csíkja. Mindez valahol benne van az agyban, bennünk van, a lelkünkben van ez az egész, nevezhetjük jelenségnek, nevezhetjük tragédiának vagy egyszerűen realitásnak, magyar realitásnak. A mileneumi pályázatra szőtt munkán a „mileneumi látletet adva a magyar hazáról, annyi szépséggel és annyi – hadd ellenpontozunk – technikai pompázatossággal, színbeli leszorított változatossággal, hogy az ember, a magyarul érző ember megdöbben. Megdöbben a látványon, megdöbben a művész szerény alázatán, mellyel mindezt találja. Azt kell mondanunk, a mi köreinkben nem megszokott ez a „nemzeti töltetű” téma,

s talán ezért váratlan sikere volt a szombathelyi textilbiennálén, első látásra a nagydíjat ítélték neki, aztán a zsűri „meggondolta magát”, s másnap már mint Szombathely városának díjával kitüntetett művet ismertette a kritika.

A textiles pályafutásnak – talán ennek a sikernek a hatására, de lehet attól függetlenül is – új szakasza kezdődik az ezredfordulón. Új anyagot kísérletez ki Köllő Margit, a legősibb, legmagyarabb anyagok egyikét, a nemez. Abba gyúrja bele újabb remekmű-kompozícióit. Illetve igazi énjét, önmagát. Saját problémavilágát. A múlt időt, bezártságot, magunkba-zártságot (*Osonó idő, el nem küldött levelek I–IV, Időkapu, lélekkapu*), belső emberi értékeinket, melyek szinte egyetlenek már ebben a rohanó időben (*Bizony erős a szeretet...*) A kompozíciók magabiztosak, élénkülő színekkel, erős szerkezetiséggel s azon belül finom improvizációs játékoságokkal. Mindenképpen művészetének egy új fejezetét nyitják-képviselek.

A nemezben megtalálta a maga talán legigazabb anyagát...

A nemezelésnél ugyanúgy lehet játszani, improvizálni, mint a rajznál, mert az egész felületet látod, mindig elvehetsz és hozzátehetsz, ameddig kialakítod a kompozíciót, addig ki-be tudsz járni. Ez a ki-bejárás egy nagyon nagy előny. Igaz ugyan, hogy az ördög a részletekben lakik, de minden képzőművészeti alkotás EGYSEG. Meg kell alkotni az egészet és a rendet, amely nélkül nem áll össze a mű. Az egység megbontása következményekkel jár, s ezért az az ideális, ha a mű készítése közben mindig szem előtt tarthatod az egész felületet. A szövésnél rajta van a hengeren a munka, csak azt a részletet látod, amelyen éppen dolgozol, ezért nagyon részletesen kell a tervet megcsinálnod, és nagyon magadban kell bordonod azt az EGYSEGGET, amely a tervben már kimódolt, hogy az ténylegesen megvalósuljon.

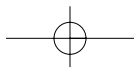
Egységben nézve: Köllő Margit munkásságának mindenképpen két egyenrangú „területe” a rajz és a textil. Rajzban talán sokrétűbb, gazdagabb, de ez természetes is, hisz az fogja át az egész életutat. Az életutat, az alkotópályát, mely a faliszőnyegekkel válik teljessé. És az alkotópálya utóbbi szakaszában a textil „sávós” szerkezetességei is visszahatnak a rajzra, annak újabb színesedését, gazdagodását, „summássá válását” eredményezve (*Reneszánsz sorozat, Mint pecsét, Múlt idő sorozat*). Tehát az „átjárást” a műfajokon belül is megvalósította.

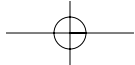
ARS POÉTIKA. BESZÉLŐ MŰVEK

„Tégy engem, mint pecsétet a szívedre, / mint pecsétet a karodra! /
Bizony erős a szeretet, mint a halál, / legyőzhetetlen a szenvedély,
akár a sír...”

A conceptual art, a XX. század jól körüljárható irányzatainak egyike elfogadottá tette a műbe való beleírás, annak verbális közlésekkel való kiegészítését, kiemelését vagy aláhúzását.

Köllő Margit él, gyakran él ezzel a lehetőséggel. Hadd említsük itt elsőként az *Ars poetika* című rajzát, grafikáját... A fent kiemelt idézet arról való. A négyzetes alakú mű kompozíciója kettős szerkezetű. Egyrészt egyenlő szárú kereszt, másrészt kör-

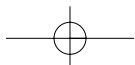

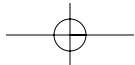
körös központi rész. A két vízszintes szárnyon a kinyilatkoztatásszerű szöveg. Kulcsszavak: pecsét, szív, kar, szeretet, szenvedély... Nézzük egyenként: A pecsét... Visszatérő fogalom, jel Köllő Margit művészetében. Pecsét. Megpecsétel, megpecsételtetett. Jelenti a lezárultat, jelenti a biztosat, a megmásíthatatlant. „Tégy engem mint pecsétet a szívedre.” – Ki a Te? Lehet személy is vagy általánosabban: a befogadó. Te, az ember, a közösség, akinek szánom a művem. A művem, mely „le van pecsételve”, mert az bizonyosság. Megmásíthatatlan bizonyosság. S a szívedre tedd ezt a pecsétet. A szívhez, a lélekhez, az érzelmekhez szól ez az én művészetem. Aztán – gondolatpárhuzammal –: tégy a karodra... Azt is jelentheti: vonzz magadhoz! Kapcsolj magadhoz! Fogadj el, be, legyen az Életed része. Én, a művészet vagy én, a Mű! Bizony erős a szeretetet... Megint érzelmi megközelítés. A szeretet... mint a halál. Tehát megmásíthatatlan. Pontos. Kinyilatkoztatott. Hiszen pecsét is van már rajta. Legyőzhetetlen a szenvedély. Szendvély nélkül nincs művészet, nincs eredmény, semmi sincs. Csak ha odaadom magamat, csak ha beleviszem teljes éneket. Hűséges vagyok a szeretet-hez, hűséges vagyok érzelmeimhez, hűséges vagyok hozzád, aki megértesz, aki befogadsz. Igen, legyőzhetetlen a szenvedély, akár a sír.” Örök elszántság ez, kinyilatkoztatás, Pecsét ez, saját pecsétje, saját sorsa pecsétje. – De nézzük tovább az elemeket: függőleges keresztzárak: az egyik a „szövegtartó”, a másik – a függőleges szár – be van fegyelmezetten párhuzamosokkal vonalkázva. Mintha ez is a megmásíthatatlanság kifejezése volna. „Meg van keresztelve sorsom.” Ez is a bizonyosság jele. És valahol: a hit jele! De a stabilitásnak is a jele. Egyenlő szárú keresztben áll a templomok egy jó része. És középen, a „központi kupola”. Itt: az én művészetem „kvintesszenciája”. Szövedék vagy szálból, textíliából létrehozott „tárgyjegyek”. Mintha zoknik! Másik jegye, „pecsétje” a láb, a lábnyom. A haladás jele. Az idő jele. Azaz: Én-jel ez is. Én vagyok, megyek, haladok. De művészetjel is: a textilszálnak is szolgálatába szegődött. Utalás a textilre, de ugyanakkor utalás az útra. Az „én utamra”. A nem egy helyben állásra. A folyamatra. És a központi „pecsétet”, körformát a peremén vonalak, grafikus, szabad lengésű, de ritmusukban összecsendülő vonalak, rajzos elemek gazdagítják. Az ars poétika – mint kompozíció – a tökéletes egyensúly kifejezője. A biztonság kifejezése. A hit, a művész Hitének kifejezése. És a négy részre osztott mező, szakaszok, mások és mások, de mégis ugyanazok. Formailag ugyanazok, tartalmilag mások. A folyamat részei.

A szövegre koncentrálna, arra rátekinthetve azt is mondhatjuk: érzelmes. Vagy érzékeny. Lélekhez szóló. Mint amilyen Köllő Margit egész művészete. És mint ahogy a a más műveken visszatérő szövegek is ilyenek.

„De mi lesz ha / mégis rádhagyom / mondjuk a kéz / és lábnyomom” (*Kedves utókor*). „Tudom Uram / tudom / tudom Uram / tudom / jól tudom, / jól tudom Uram, hogy munkára / teremtettél, és hivatást / rendeltél számomra, amit / be kell töltenem. // Add, hogy híven megfeleljek / a rám bízott feladatnak, és / soha ne felejtsem, hogy minden / munka nagyszerű és szent lehet / ha egész odaadással és a te neved- / ben végzem... Amen” (*Imádság jó munka kegyelméért III*). Ez utóbbi mint egy kódexlap, gyönyörűen „alászínezve”, jelekkel: keresztjel, „pecsét”, a rajzolt, archaizált betűk, ugyancsak mint jelek, a fegyelmezettség, a sze-

mélyiség jelei, egy adott kultúrához való kötődés jelei, s az érzékenység, mely a színlavírokból a felület színmegszerkesztéséből, a finom grafikai behatásokból bontakozik ki. Aztán: „Le vagyok győzve / győzelem ha van / de nincs / akinek / megadnám / magam” (*József Attilára emlékezve*).

E szövegek is „jelek”, jelzések. Akárcsak mint Köllő Margit egész jelrendszere. A fák, madarak, majd a széttört fákat, széttört madarakat imitáló lengő vonalak, a vissza-visszatérő pecsétjel (bizonyosság), a homokóra (idő), az agy (gondolat-jel, énjel), a lovak (haladás), lábnyomok (ugyanaz kiteljesítve: nyomot hagyunk magunk után a múlt időben), zokni vagy az akt lóháton (szépség, visszatekintő szépség az időben)... A művészet: szépség és igazság, csendül vissza bennem Veres Péter gyönyörű és beszédes megfogalmazása. Köllő Margit művei is szépek és igazak.

ÖSSZEGEZÉS

Köllő Margit az erdélyi magyar művészet kimagasló egyénisége. Visszafogott alkat, műveit halkra hangolta. De épp ebben a halkságukban rejlik igazi értékük. Visszafogottan, szinte suttogva mondja el mély gondolatait, korképét – és képet ad a korról –, világlátását – látja a világot. Kifejezi sorshelyzetünket, mindezt valahol belülről, a lélek mélyéről szemlélve és a lélek mélységeivel, gazdag lelkeséggel rezdítve ki magából. Kezdetben Brassó, majd Háromszék művésze, de nem brassói-háromszéki mércével mérhető. G. Olosz Ella óta nem volt hozzá mérhető textilesünk. És rajzművészetünkben, a grafikánkban is Baász Imre, Bocz Borbála és Plugor Sándor művészete mellett a „kiválasztottak” egyikéé az övé, a legkiválóbbakkal egyenrangú. És ami a legfőbb. Saját – egész életpályáján egyenesen előrévelő – különvilága, külön nyelvezete van. Egy szóval mondván: Egyéniség!

JEGYZETEK

- 1 Ez és a művésztől később idézett szövegek egy 1999-ben magnószalagra rögzített beszélgetésünkből valók.
- 2 *Drum Nou*, 1973. júl. 1. Anca Pop Sandulescu írásából.
- 3 *Astra*, 1973. július, Mihai Nadin írásából.
- 4 *Helikon*, 1991. dec. 13. Gazda József: Széthullott fák, széthullott madarak.
- 5 *Romania Literara*, 1976. szept. 2. Virgil Mocanu írásából.
- 6 Anca Pop 1973.
- 7 Nadin 1973.
- 8 *Brassói Lapok*, 1976. július 31. Lendvay Éva: Tárlatvezető.
- 9 *Drum Nou*, 1991. Dan Vasíu: O fermentatoare miscare de viata.

